

Zonen van hetzelfde huis

Geachte vergadering!

Het is een verheugende, moedgevende en verkwikkende aanblik u hier allen bijeen te zien. Van de eilanden aan de zee in het zuiden en uit het hoge noorden, van de zandgronden in het oosten en uit de randstad Holland in het westen, zijt gij met zovelen van heinde en verre hier samengekomen, als zovele jaren, om elkaar na vele maanden weer te begroeten, om met uw vrienden, die ge hier op partijdagen hebt gekregen en die ge slechts bij deze gelegenheid treft, ervaringen uit te wisselen en om, wanneer de Heere het geeft, van hart tot hart te spreken, om samen te zingen en samen te luisteren naar alles wat onze geliefde Staatkundig Gereformeerde Partij betreft, om versterkt te worden in de genegenheid tot het beginsel en in dat beginsel zelf, om samen - moge het zijn - te treden voor het aanschijn Gods en om straks uiteen te gaan naar woning en werk, om daar uit te dragen wat ons hier samenbracht en wat ons, hoewel op verre afstanden, verenigt in geest en liefde. Als ik u hier bijeen zie, moet ik denken aan dat groots gebeuren, wanneer de twaalfmaal twaalfduizenden uit alle stammen Israëls, mitsgaders de grote schare uit alle natiën en geslachten en volken en talen, zullen aantreden en staan voor de troon en voor het Lam. Dan denk ik ook aan het Woord van God: "Ik zal zeggen tot het noorden: Geef - en tot het zuiden: Houd niet terug. Breng mijn zonen van verre en mijn dochters van het einde der aarde". Ongetwijfeld, wanneer onze gedachten uitgaan naar zo volstrekt enige saamvergaderingen, dan is ons samenzijn een geringe, schier belachelijke afglans van die goddelijke bijeenkomsten, maar al is onze verzameling dan in vergelijking met machtige concentraties, gemeten aan de woudreuzen van de Libanon, een armzalig bundeltje koren; het geruis van de aren is toch dat van de cederen.

*Ai zie, hoe goed, hoe lieflijk is 't, dat zonen
Van 't zelfde huis, als broeders samenwonen,*

zingt de godvruchtige dichter, gedreven door de Heilige Geest. Hoe goed! Ja, zo goed als God Zelve, want Hij heeft die broederlijke liefde gewekt en gewerkt. Die liefde is vergelijkbaar met de heiligste zalfolie, de Geest des Heeren, waarmee Gods gezalfde aan zijn Heere en aan het

Godsrijk verbonden is. Is het ook niet de Heilige Geest, Die de liefde uitstort in de harten der uitverkorenen? Die liefde vertoont overeenkomst met de dauw van Hem, die beloofd heeft Israël te zullen zijn als de dauw. Was het uw bede, dat die liefde deze dag moge wonen in ons midden tot de ere Gods en tot ons heil? De zalf op het hoofd van de Hogepriester en de dauw op Hermons kruin en Sions top komen, de één zowel als de andere, van hogerhand, van bovenaf. Als het uit de hemel niet gegeven wordt, zullen zonen van hetzelfde huis als broeders nimmer samen wonen.

Het visioen van die lieflijke samenwoning heeft geslacht na geslacht bekoord. In het ver verleden reeds, toen ogenschijnlijk de voorwaarden gunstiger waren dan ooit nadien, want de ganse aarde was van enerlei spraak en enerlei woorden, greep het mensdom naar de verwerkelijking van het schone ideaal. Een hemelhoge toren zou de woonplaats van de broeders zijn. Uiteindelijk was men verder van het doel verwijderd dan toen men het werk aanvatte. Want het gaat er in de wereldgeschiedenis niet om dat mensen een stad bouwen, waarvan de torens in de hemel boren. Niet een stad, die wordt opgetrokken naar boven, maar een stad, naar de aardse stad Jeruzalem geheten, die, getooid als een bruid, afdaalt uit de hemel naar de aarde; een stad, die we slechts verwachten kunnen, waarvan God de Heere Zelf de Stedebouwkundige is. Onze voorgangers en leermeesters dominee Kersten en dominee Zandt hebben herhaaldelijk waarschuwend hun stem verheven tegen de ijdele illusies, die men koesterde aangaande de Volkenbond. Omdat de mentaliteit van Babel, dat wordt opgetrokken, en niet de geest van Jeruzalem, dat afdaalt, bij de volken dezer aarde voorzat. Deze organisatie heeft de bloedige botsing van een tweede en rampzaliger wereldoorlog niet kunnen verhoeden. Het is op een jammerlijke teleurstelling uitgelopen. Thans hebben velen hun hoop gesteld op de Organisatie van de Verenigde Naties. Nog niet zo lang geleden heeft een Brits politicus - Sir Hugh Foot - verklaard, dat dit instituut vermoord wordt door de machtigste leden, die de volkerenorganisatie slechts steunen wanneer en zolang dit met hun eigen belangen strookt. Nederland is dit aan den lijve gewaar geworden¹.

Onverdroten hebben de staatkundig gereformeerde leidslieden bij herhaling gewaarschuwd voor alle verwachtingen, die men koesterde ten aanzien van de Volkenbond. Men sprak van een rietstaf, die de hand zou doorboren. De geschiedenis heeft hen, die ondanks spot en hoon

voortgingen met hun waarschuwend geluid, geheel in het gelijk gesteld. We willen de lijn voortzetten, door dominee Zandt met name getrokken, dat we evenmin heil moeten tegemoet zien van de Organisatie van de Verenigde Naties. “Vertrouwt niet op prinses, op des mensen kind, bij hetwelk geen heil is. Zijn geest gaat uit, hij keert wederom tot zijn aarde; te dienzelven dage vergaan zijn aanslagen”. Hoe veelzeggend: “Hij keert weder tot zijn aarde”, de aarde waaruit hij genomen is en waartoe hij to straf wederkeert. Dat is het juist waartegen we onze stem moeten verheffen, dat men zijn betrouwen stelt op des mensen kind en op het edele wat men in die mens aanwezig acht. Vanwege de humanistische grondslag, zo luidt de term, die we daarvoor bij voorkeur bezigen. Maar kan de Heere uit het kwade niet het goede tevoorschijn brengen? Kan Hij niet met een kromme stok een rechte slag toebrengen? Kan niet voor bijkomstige doeleinden deze volkerenorganisatie haar nut bewijzen? Het gaat hier echter niet over wat mogelijk is, maar we moeten met alle klem ons vermaan laten weerklinken, omdat van zovelen de ijdele hoop zal blijken een huis van een spinnekop te zijn.

We moeten realistische politiek voeren, we moeten uitgaan van de werkelijkheid die voorhanden is, zo houdt men ons gedurig voor. Accoord, volkomen accoord, maar is dit geen realiteit, geen benauwende werkelijkheid dat het de mens goed heeft gedacht God niet in erkentenis te houden, Hem niet te verheerlijken en te danken, en dat daarom, dwingend daarom, God de mens ook heeft overgegeven in een verkeerde zin, zodat de mensen verijdeld worden in hun overleggingen en verduisterd in hun onverstandig hart?

De ganse en altoosdurende tragedie van de geschiedenis is, dat de mensheid geen kennis draagt van de arglistigheid en de algehele bedorvenheid van het menselijk hart. Deswege komen we immerweer en immermeer bedrogen uit. Wij geloven niet en kunnen niet geloven als staatkundig gereformeerden, die dit gereformeerd zijn volle pond en betekenis en inhoud willen geven, dat het gebouw van de Verenigde Naties het huis is, waar zonen als broeders samenwonen. Integendeel, eer zou men kunnen zeggen dat de geest van Kaïn, de eerste broedermoordenaar, daar heerst. Weliswaar zijn alle bewoners der aarde zonen van hetzelfde huis, wijl ze allen uit één gevallen Adam zijn voortgekomen. Maar nimmer zullen deze zonen van één vader en één moeder in harmonie samenwonen, tenzij ze berouwwol tot de hemelse Vader wederkeren; tenzij ze om Christus' wil gewassen, gereinigd en herboren

broeders genaamd worden; tenzij de Heilige Geest in de harten de broederlijke liefde uitstort. Tot de Wet en tot de Getuigenis, anders is er geen dageraad voor het rampzalig mensdom, dat zo hoopvol droomt en dat zoveel weëen moet ondergaan. De Staatkundig Gereformeerde Partij wil wel degelijk uitgaan van de realiteit, van de werkelijkheid zoals die zich voordoet. Maar dat houdt in dat we terdege ons rekenschap geven van de toorn Gods, waardoor aller leven vergaat en die op ons ligt zolang we niet geloven in de Zoon van God. Ondanks alle verscheidenheid is er in de grond der zaak maar tweeërlei politiek. Vertrouwen op des mensen kind, óf in de Zoon des mensen.

Velen hebben hun verwachtingen gebouwd op het verdrag, waarbij de ondertekenaars beloofden geen proeven meer, althans boven de grond, te nemen met kernwapenen. Doch we willen echter een open oog houden voor het feit, dat er naties zijn, die dit verdrag niet van een handtekening voorzagen. Al zijn het niet de machtigste, toch is daarmee zonneklaar aangetoond hoe moeilijk het is om volkomen overeenstemming te bereiken. Er worden weer pogingen gedaan om nog verder te gaan en om geheel en al af te zien van alle bewapening. Daaraan zijn opvattingen verbonden van geloof en vertrouwen in de goedwilligheid van het mensenhart, die we ten enenmale niet kunnen delen, wanneer we waarlijk geloven wat Gods Woord ons zegt van de arglistigheid, verdorvenheid en boosaardigheid van het menselijk hart. We geloven dat de wolf met het lam verkeren zal, dat de luipaard bij het geitebokje zal neerliggen, het kalf en de jonge leeuw en het mestvee tezamen, maar wanneer de Gezalfde Zijn vredetrijk heeft opgericht. Eens ja - mochten de nieren in onze schoot daarnaar verlangen - zullen de heidenen vragen naar de Wortel van Isaï, Die staan zal tot een Banier der volken. Want het Rijsje uit de tronk van Isaï is tevens Isaï's Wortel. Dan zullen zonen van hetzelfde huis als broeders samenwonen. We verwachten, naar de belofte, nieuwe hemelen en een nieuwe aarde, in welke gerechtigheid woont. Maar voorshands hebben we te luisteren naar de engel, die vliegt in het midden van de hemel en die met grote stem zegt: "Wee, wee, wee degenen, die op de aarde wonen". Zo lang het Rijk van de Zoon Gods niet gekomen is, zullen wolf en lam niet vredig samen verkeren.

Ook hebben niet weinigen zich vastgeklampt aan de gedachte, dat er een zekere tweespalt² zich openbaart tussen de twee groten van het communisme, namelijk Rusland en China. Wie zal ontkennen, dat der-

gelijke gegevens van invloed zijn op de politieke ontwikkeling van deze wereld? Maar het zijn geen grondslagen om hoopvolle verwachtingen op te bouwen voor een onbezorgde toekomst. De welvaart, althans wat men daarvoor houdt, heeft de zinnen verblind. Men wil het graag bestendig zien en daarom geeft men zich te gewilliger over aan allerhande wensdromen. Het is goede en nuchtere politiek, rekening te houden met de ergste eventualiteiten, al is het evenzeer zaak te bidden, dat de Heere ons voor het schrikkelijke leed en dreigende gevaar genadig moge behoeden.

Werelddelen, die tot dusver in de politiek geen rol van betekenis speelden, dienen zich aan en zijn ontwaakt.³ Het westen en het oosten zijn er op uit om zich de sympathie en de gunsten van de jonge volken te verwerven. Wat met een fraai woord vreedzame coëxistentie heet, is in werkelijkheid een concurrentie op leven en dood. Wie kan de afloop van deze wedloop voorspellen? Hartgrondig verfoeien de naties, die nog zo kort de zelfstandigheid verwierven, het kolonialisme. In hun afkeer worden ze door allerhande propaganda versterkt. Het nationalisme viert in deze werelddelen zijn triomfen. Het is te begrijpen, dat een regering als die van Zuid-Afrika, het zwaar te verduren heeft. Te meer omdat talloze buitenstaanders zich ook bemoeien met de koers, die de regering van Zuid-Afrika heeft uitgezet.⁴ Hiermede laden deze buitenstaanders een grote verantwoordelijkheid op hun schouders. Herhaaldelijk is gebleken, onder andere in Kongo⁵, hoeveel ellende het oplevert, wanneer men bruusk overgaat alle gezag over te dragen.

Natuurlijk zijn de mogendheden van Europa in veel tekort geschoten. Inderdaad zijn er vele eigen belangen nagejaagd. Meer, veel meer hadden de overheden, die verantwoordelijkheid droegen voor gebiedsdelen in Afrika en Azië, moeten zorg dragen voor de verkondiging van het Evangelie, gelijk betaamt. Maar we moeten op dit punt anderzijds ook een zekere gematigdheid aan de dag leggen. Niet voor niets is er sprake van een burgerlijk gebruik van de wet Gods. Wanneer we een rechtvaardig oordeel willen vellen, moeten we billijke normen aanleggen. Het is onjuist om de koloniserende mogendheden van voorheen met de zwartste kleuren te tekenen. Uiteindelijk hebben ze ook heel wat tot stand gebracht.

Het zijn revolutionaire machten, die, ongeacht de voordelen die het kon opleveren, alle invloeden van westerse naties willen wegvagen. Toen Nederland zijn belofte aan Nieuw-Guinea op jammerlijke wijze werd

genoopt te verbreken, stonden vele andere landen, op wier morele en daadwerkelijke steun we hadden mogen rekenen, terzijde of werkten zelfs tegen. Mogelijk hechte men geloof aan Soekarno's woorden, dat Nieuw-Guinea beslist de laatste territoriale aanspraak was. Maar er zijn er wel die hadden kunnen zeggen wat Soekarno's woorden waard zijn. Thans verkeert Engeland in moeilijkheden met Indonesië terwille van Noord-Borneo, dat ook in de pas gesichte staat Maleisië⁶ niet veilig is. Weer was het Robert Kennedy⁷, die met Soekarno ging onderhandelen. We mogen ons niet aan leedvermaak te buiten gaan, maar het gehele verloop is vol lering. Overigens neemt Amerika wel een ander standpunt in, wanneer eigen belang en veiligheid in geding zijn. Dat bleek in de Cubaanse kwestie⁸ en dat zien we thans weer nu de vitale verbinding van het Panamakanaal wordt bedreigd.

In Azië kan van alles gebeuren. China liep reeds Tibet onder de voet. Met India werd slag geleverd. China ondertekende niet het kernstopverdrag. Ongetwijfeld verwacht Peking van het gruwelijk oorlogsbedrijf nog winst. Ook Frankrijk gaf geen fiat aan het genoemde verdrag. Thans zien we het merkwaardige gebeuren, dat Frankrijk toenadering vertoont tot China. Een bewijs hoe we in de grote wereldpolitiek telkens voor veranderingen staan, omdat de volken bedenken de ijdelheid van eigen grootheid en uitbreiding van macht en gebied.

Bovendien hoeft soms maar zo weinig plaats te grijpen of de ganse wereld huivert van ontzetting. Dat was het geval op de 22^e november van het vorige jaar, toen de mensheid met ontzetting kennis nam van de droeve mare van de moord op president John Fitzgerald Kennedy⁹, die slechts drie jaren aan het hoofd stond van de Verenigde Staten van Amerika. We weten dat dit geschiedde onder de toelating Gods, maar overigens tasten we in het onzekere als we naar motieven zoeken voor deze ontstellende daad, temeer omdat zo kort na de aanslag de moordenaar zelf werd neergeschoten. Moeten we afdalen in de peilloze diepten van één haatdragend mensenhart; werd de moordenaar gedreven door heilloze machten, of waren het mensen in het verborgene, die hem zonden? Wij zien door een spiegel in een duistere rede. Niettemin leidt God de wereld dwars door alle woeden van satan en goddelozen naar de voleinding. Met ootmoed en eerbied moeten we aanbidden de rechtvaardige oordelen Gods, wanneer deze over ons komen. We kunnen ons nog verwonderen dat de Heere zoveel goddeloosheid en ongerechtigheid in bedwang houdt, want waren alle machten losgelaten en

hadden ze vrij spel, gewis er heerste op deze aarde een schrikkelijke hel. Eén schrede is er tussen ons en de dood, het blijkt zo menigmaal. Eén schot kan een einde maken aan een mensenleven, hoe groot zijn macht en aanzien wezen mag. We moeten op prinsen niet betrouwen. Al wat om ons heen plaats grijpt en al wat ons menigmaal verbijstert, moet een mens welhaast dwingen om tot de Heere zijn toevlucht te nemen. Hoe groot is wel de dodelijke haat van het menselijk hart en hoe bloedig slaat hij gedurig de verzenen tegen de prikkelen, want hij volhardt in zijn onbekeerlijkheid. Hoe beangstigend en benauwend is het grote wereldgebeuren, en toch zijn we de hardslapende in de top van de mast. Hoedanigen behoorden inzonderheid wij te zijn, die ons staatkundig gereformeerden noemen, die de waarheid der Schriften zo goed kennen en die toch ook zo gerust voortgaan en de ander niet waarschuwen. De apostel heeft het anders geleerd. "Wij dan wetende de schrik des Heeren, bewegen de mensen tot het geloof". Ons beginsel moeten we niet slechts uitdragen in woorden met de lippen, maar in betoning van waarachtige ernst. Hoe gering zijn we in deze tijd, nu de wereld groter en tegelijk kleiner wordt. Toch kunnen we geen water toevoegen aan de wijn van het beginsel. Onverkort en met alle nadruk moeten we handhaven de algehele verdorvenheid van het mensdom en de noodzaak van waarachtige bekering tot de levende God. Anders blijft het oogmerk van elke politiek, namelijk vrijheid en broederschap, een illusie. Broeders worden geboren in de benauwdheid van de geboorte uit God. Doch dit mag ons troosten, dat bij de Heere geen verhindering is om te verlossen door velen of door weinigen. We hoeven en mogen ons niet blind staren op de getallen. Onlangs las ik nog: "De moderne mens is bijzonder trots op de statistiek. Hij kan niet alleen zijn in zijn beslissingen. Als hij God niet meer kent, vraagt hij het getal".

Dit is echter geen reden om ons te mengen onder hen, die met alle geweld streven naar een Verenigd Europa. Men zou me natuurlijk voor kunnen houden de tekst, die ik zoëven aanhaalde: "Bij de Heere is geen verhindering om te verlossen door velen of door weinigen". Zo zouden we immers als geringe minderheid door de Heere toch wel tot zegen kunnen zijn in een groot geheel. Uit de verzoekinggeschiedenis van de Heere in de woestijn is bekend genoeg, dat ook satan bijbelteksten weet aan te voeren. Elke ketter zijn letter, elk streven zijn tekst. Het gaat er echter om wat de Heere geboden heeft. We mogen de Heere, onze God, niet verzoeken. Een nauw Verenigd Europa brengt zovele onze-

kerheden met zich, dat we ons wel duizendmaal moeten bedenken aler we ons roekeloos met de sterke stroming laten meevoeren. Wat zal er terecht komen van het protestantisme, dat zo'n voorname factor was bij de wording van onze nationale zelfstandigheid? Wat zal de plaats zijn van het doorluchte Huis van Oranje, dat de Heere God aan het hoofd van ons land heeft gesteld? Tweemalen na ballingschap mocht Oranje terugkeren. "Vreest God, eert de koning", zo houdt ons Gods Woord voor. Helaas hecht men, ofschoon men met de mond de Schrift hogelijk prijst, weinig waarde aan de gebiedende en verbiedende kracht van het krachtige Woord Gods. Alles is, volgens de heersende theologie en de gangbare mening, uiterst betrekkelijk en veelal van waarde slechts in een bepaalde tijd en voor een bepaalde plaats of streek. De onderhandelingen in Brussel inzake de landbouw hebben het aangetoond hoe moeizaam men tot resultaten komt en hoe tegenstrijdig de belangen zijn.¹⁰ De grotere mogendheden dringen hun zienswijze en hun wil op aan de kleine landen, ook al treden die gezamenlijk op, wat echter lang niet altijd mogelijk blijkt. Bovendien zien we ondanks vriendschapsverbanden en onderlinge afspraken van volken, die zich in een bepaald verband gevoegd hebben, dat men toch in heel belangrijke aangelegenheden eigen gang gaat. Bijvoorbeeld in Frankrijks erkenning van communistisch China, dat met name in Afrika waar de kans bestaat, verwaringen aanricht. In het verleden hebben de grote landen als Frankrijk en Duitsland getracht om met geweld van wapenen Europa aan zich te onderwerpen. Thans ziet het er naar uit dat men ditzelfde nastreeft, niet met geweld, maar met list.

Misschien menen sommigen dat we de gang van de geschiedenis toch niet kunnen tegenhouden en dat alle verzet vruchteloos is. We mogen verzet niet laten afhangen van de overweging of dit eventueel zin kan hebben of niet. We hebben voet bij stuk te houden, en ons niet af te vragen hoe we zullen handelen, wanneer zich voltrekt wat we begeren noch bevorderen. Wanneer we ons met dergelijke beschouwingen willen inlaten, verzwakken we volkomen onze houding van verzet en protest. Wanneer er in de wereld of in een continent zich ingrijpende wijzigingen voordoen, vertrouwen we dat de Heere door Woord en Geest zal openbaren welke houding we dienen in te nemen. We zijn echter niet geroepen om erfdelen en voorrechten prijs te geven voor onzekerheden en verslechtingen. Ook is het nog geenszins zo, dat we alles laten beslissen door wat economisch het voordeligste schijnt.

Temeer hebben we onze gewichtigste bezwaren en ernstige bedenkingen, omdat het streven naar staatkundige eenheid in Europa veelal gepaard gaat met een onbesuisde begeerte om alle confessionele verschillen weg te vagen en om met volkomen minachting voor diep ingrijpende verschillen een eenheid van kerken te forceren. Menigeen starogde op het Vaticaanse concilie.¹¹ Tot dusver is er echter door deze samenvoeging van bisschoppen niets besloten wat enige hoop geeft tot een werkelijke mogelijkheid voor hereniging. Men mag dit echter niet eens uitspreken. Aanstonds wordt men uitgekreten voor een antipapist en voor een papenvreter. Men mag niet eens er op wijzen, dat vooraanstaande figuren in de R.K.Kerk, die een sleutelpositie innemen in de eenheidsbeweging, bij herhaling hebben verklaard dat de roomse kerk niet voornemens is om één van de centrale leerstellingen te herroepen. Wanneer we ons dan toch maar laten wiegen door alle illusies van eenheid en samenvloeiing, geven we aan de leidlieden, die ons van God geschonken zijn, aan Luther en Calvijn het brevet dat zij niet om fundamentele bezwaren, maar wegens wissewasjes en futiliteiten de kerk uit het diensthuis van Rome hebben uitgeleid.

Vroeger was coalitie de leus.¹² Toen werd al gewaarschuwd dat door deze samenwerking niet bij Rome, maar des te meer bij de protestanten de scherpe kanten werden weggeveild.

Men spreekt nu niet meer van samenwerking, maar van samenvloeiing. Hele wallen zijn bezweken. Stukken zijn weggeslagen. Aardverschuivingen hebben zich voorgedaan. De kinderen op school worden in massa rijp gemaakt voor de hooggeroemde eenheid, zoals die door de oecumene wordt voorgestaan. Als ik moest opsommen alle gezamenlijke activiteiten van roomsen en protestanten op alle mogelijke terrein, had ik wel de tijd nodig, die voor de jaarlijkse rede op de partijdag wordt uitgetrokken. Maar ik zou ook hetzelfde bestek moeten opeisen om alle uitspraken op te sommen, die ons bij voorbaat duidelijk maken dat geen enkele erkende katholieke theoloog, hoe oecumenisch hij ook wezen mag, er ook maar één ogenblik aan denkt dat er iets zou mogen getornd worden aan het katholieke dogma. Hoe gaarne zouden velen, en niet alleen rooms-katholieken, als op een altaar de dogma's van de Reformatie opofferen.

Wie nog aan de onvervalste belijdenis der Reformatie vasthoudt, heet in onze dagen een fundamentalist. Dat is geen beste naam. Men bejegt ons of het besmettelijk is wat ons aankleeft. Het concilie heeft niet

beantwoord aan de hooggestemde verwachtingen van zo velen. We moeten ons ook wachten voor veler liturgisch streven. Natuurlijk begeren de voorstanders niet de invoering van de paapse mis, die onze belijdenis als een vervloekte afgoderij brandmerkt, maar velen zijn er toch mee geëindigd om deze voor hen aanvankelijk zo onverteerbare brok te slikken. Reeds in de dagen van koningin Mary¹³ zeide een zekere bisschop Bonner: "Als ze eerst maar nippen aan onze bouillon, zullen ze spoedig ons vlees eten".

Het verdriet sommigen, ook misschien wel degenen, die onze beginselen wel genegen zijn door afkomst of door eigen innerlijke ontwikkeling, dat wij deze kwestie steeds aan de orde stellen. Wij mogen dit echter niet uit het oog verliezen. Niet slechts uit erkentelijkheid voor die ons voorgingen, of uit hoofde van het beginsel, maar wel inzonderheid omdat heden ten dage de gevaren groter zijn dan ooit tevoren, dat dat kostbaar goud, door de Reformatie aan het licht gebracht, verdonkert.

Minstens een medelijdend lachje, vaak spot en hoon viel de Staatkundig Gereformeerde Partij ten deel, wanneer ze een waarschuwend stem liet horen tegen de oecumenische beweging. Vooral nu ook de Rooms-Katholieke Kerk, na zich jarenlang afzijdig gehouden te hebben, zich bijzonder bezig houdt met dit streven. Het concilie, dat thans gehouden wordt, draagt de naam oecumenisch. Het Vaticaan ziet blijkbaar velden wit om te oogsten. Het bewijs dat onze vrees geenszins ongegrond is, werd dezer dagen op smartelijke en schokkende wijze geleverd. Het is te hopen dat veler ogen open gaan. Nog wel uit Spanje, waarmede onze natie tachtig bange jaren een worstelstrijd voerde, kwam het onthutsende nieuws, dat H.K.H. Prinses Irene¹⁴ reeds vorig jaar was overgegaan tot de kerk van Rome. Naderhand volgde de tijding, dat ze zich had verloofd met een prins uit het huis van Bourbon-Parma, die aan het hoofd staat van een beweging, die ongetwijfeld weinig ruimte laat voor de verbreiding van de reformatorische beginselen. Dit alles heeft ons uitermate getroffen. Hebben de voorvaders van H.K.H. niet de zaak van de Reformatie voorgestaan? Hadden ze daarvoor niet hun goed veil? Offerden ze niet daarvoor hun bloed? De Prinses liet verklaren, dat ze steeds was geïnteresseerd in de oecumene en dat ze van oordeel was dat door haar overgang ze het beste de oecumene van dienst kon zijn. We kunnen wel vast aannemen, dat wegens de oecumenische instelling velen deze stap niet zo groot en niet zo ernstig achten. Uit hetgeen wel en niet gezegd werd kort na de overgang en later tijdens de

openbare behandeling in de Tweede Kamer bij de bespreking van de brief van de minister-president¹⁵, behelzende de mededeling van de vorstelijke verloving, is wel overduidelijk gebleken, dat zelfs officiële woordvoerders van protestant-christelijke zijde van oordeel zijn dat de Prinses door haar overgang wel van het ene vertrek naar het andere zich heeft begeven, maar dat ze in hetzelfde huis onder hetzelfde dak is gebleven. Op dit punt zijn wij het echter geheel eens met kardinaal Newman, een Anglicaans theoloog, die de vorige eeuw op geruchtmakende wijze overging tot het rooms-katholicisme, die uitdrukkelijk verklaarde, dat er wel degelijk sprake is van een andere godsdienst. Trouwens, onlangs sprak kardinaal Alfrink in dezelfde geest. Velen heeft de overgang van de Prinses diep geschokt. Ir. Van Dis sprak terecht van “een klap in het gezicht van het protestante volksdeel”. Dit woord vond bij velen weerklank. Omdat Prins Carlos politieke aspiraties koestert, die niet verenigbaar zijn met de opvattingen van een constitutionele monarchie, was er voor de regering geen reden om een wetsvoorstel in te dienen bij het parlement om goedkeuring te verkrijgen voor het aanstaande vorstelijke huwelijk. De vraag is echter gerezen, hoe dit alles was gelopen, indien alleen de godsdienstige kwestie het struikelblok had kunnen vormen voor bovenbedoelde goedkeuring. De Staatkundig Gereformeerde Partij verdient wel de steun van allen, wie het reformatorisch karakter van ons bestel, hoezeer al verzwakt, ter harte gaat.

Wat is dat toch voor een oecumenische toenadering, wanneer een kerk rustig een lidmate van een andere confessie opneemt en daar maandenlang het stilzwijgen aan toe doet? Men beklagt zich erover dat de prenties van een oud koningshuis als dat van de Bourbons, het aanzien van ons Nederlandse koningshuis in het gedrang brengen. Gebeurt ditzelfde ook niet kerkelijk? Men heeft gezegd dat kardinaal Alfrink behoort tot de vooruitstrevende groep in de Rooms-Katholieke Kerk, die het oecumenisch streven naar eenheid warm voorstaat. In deze ingrijpende kwestie is daar niets van gebleken. Moet het ons niet tot in de ziel grieven, dat de Prinses een bezoek bracht aan de paus, zó in het geheim, dat ook onze regering en de gezant bij het Vaticaan daar niets van af wisten, volgens de minister-president? Wat voor betekenis heeft zulk een gezantschap? Wie kan ons in de toekomst garanderen, dat niet ook andere leden van ons Koninklijk Huis, soms al geruime tijd, tot de Rooms-Katholieke Kerk behoren? Het vertrouwen is deerlijk geschokt. De kerk van Rome mag gewagen van de “bekering van de Prinses”,

maar een ware bekering voltrekt zich niet in een hoek of in stilte, gelijk een werk van de duisternis. Na een waarachtige bekering roept men burinnen en vriendinnen bijeen om samen blij te zijn. Na zijn bekering tot god predikte Saulus van Tarsen terstond Christus:

Het ware te wensen, dat de ontstellende opschudding velen er toe bracht om de zo weinig gekende en slap beleden leer van de Reformatie biddend te onderzoeken en dankend te belijden. Opdat we nimmer tot ons uitbraaksel terugkeren.

Hoe gaarne zouden we de andere protestantse partijen¹⁶ aan onze zijde weten, of liever ter zijde staan. Maar het verdriet ons meer dan we kunnen uitdrukken hoe niet alleen in het parlement, maar ook in staten en raden de SGP alleen moet staan als principiële punten van beleid aan de orde zijn. Dit gebeurt meer dan eens.

Ds. Kersten en Ds. Zandt hebben vroeger meermalen voorgesteld om op de grondslag van het onverkorte art. 36 één protestantse christelijke partij te vormen, maar hierop is van de zijde van de anti-revolutionairen en christelijk-historischen nimmer ingegaan. Het is zelfs zo, dat de officiële A.R. partijleiding nog wel eens een knipoogje maakt in de richting van de Partij van de Arbeid. Dr. Bruins Slot, die er blijk van heeft gegeven, dat hij in een nationaal christelijke partij niet veel heil meer ziet, verklaarde zelfs letterlijk: "De christelijke partijen ontbreekt het aan een spectaculair concreet doel in de nationale samenleving, waarbij het gebod van God en het christelijk geweten duidelijk in het geding zijn".

Maar waar ligt dat aan?, zo zouden we aan Dr. Bruins Slot willen vragen. Is het gebod Gods dan niet duidelijk voor deze tijd? Stellen de beide tafelen van Gods Wet niet doeleinden genoeg voor ogen? Kunnen we die dan niet zien, of willen wij die niet zien? Nog even en het Evangelie - van de Wet wordt nauwelijks gerept - is versmald tot een oproep tot medemenselijkheid, waarvoor de humanist gaarne wil mee ijveren. Gods Woord wordt blootgesteld aan een grootse operatie. Al wat de hoogmoedige rede onwaarschijnlijk en fabelachtig voorkomt, zelfs de belangrijkste heilsfeiten, waaraan de feestdagen jaarlijks herinneren, zijn weggesneden met een scherpe snede uit het lichaam van de Bijbel. Ook al wil men deze theorie niet onderschrijven, toch richten velen in hun praktisch optreden, speciaal in de politiek, zich erop of die operatie toch metterdaad heeft plaats gegrepen. Ontbreekt het aan een spectaculair concreet doel?

*Hoe lief heb ik Uw wet! het is mijn doel,
de ganse dag haar ijv'rig te betrachten.*

Niet in de binnenkamer slechts, of binnen de gewijde muren van de kerk of in het privé leven. Ook wil ik opkomen voor het goed recht van de wet Gods allerwege waar het volk beraadslaagt over het beleid, waaraan het is onderworpen en wordt onderworpen.

Het zal de voorstanders en de ijverige propagandisten van de doorbraak wel verdrotten hebben, dat de aan de Partij van de Arbeid verwante VARA¹⁷ op de televisie een program bracht, nota bene om de verslaving aan de televisie te striemen, vol godslasterlijke taal. De kool en de geit werden door de verantwoordelijke bewindsman gespaard, alhoewel hij aanvankelijk had uitgesproken maatregelen te zullen overwegen. Dit is diepbedroevend. Volgens art. 36 toch, had de overheid de dure roeping om in dit ernstige geval strafmaatregelen te nemen. Ze laat de godslastering en profanatie van wat heilig is maar toe. Slechts wanneer de staat en de zeden in gevaar zijn, moet de bewindsman optreden tegen radio- en televisieprogramma's, zo werd gezegd. Was hier de veiligheid van de staat niet in gevaar? Werden de zeden niet ondermijnd? Ducht men dan niet de toorn Gods, die wordt opgewekt? Wanneer als in 1953 een waterfloed Nederland teistert, heet het dat de genadige God daarbuiten staat en dat Hij ook niet zo almachtig is om de tomeloze machten van de natuur te bedwingen. Dat zijn duivelse redeneringen. De mens leren dat het kwaad onschuldig is en de lieden diets maken dat God buiten de kastijdingen en tuchtigingen staat, om zo alle vrees uit zielen en gewetens weg te bannen. We moeten van de overheid vorderen, dat het kwaad wordt gestraft. Terecht sprak Ir. van Dis in "De Banier" van een zeer teleurstellende beslissing. Men kan alles wel wijs noemen, maar één van de bezwaren tegen de geest van deze eeuw is wel, dat de zonde geen zonde meer is, en dat er weinig eerbied is voor gezag. De kwaaddoeners moeten vrezen voor de machten die God over hen gesteld heeft, zegt Romeinen 13. Maar die vrees kan alleen aanwezig zijn wanneer ook inderdaad tegen het kwaad wordt opgetreden. Hoe gestreng was de straf voor de jonge Israëliet, die de Naam uitdrukkelijk lasterde. Velen zijn het erover eens dat voorheen ongerechtigheden de overhand hadden. We berispen die zonden van het verleden. Maar ik vraag me af of we niet die gruwelen en boosheden

van het voorgeslacht, die we ten hoogste afkeuren, thans zouden vergoelijken als ze door ons en onze tijdgenoten werden bedreven.

We willen ons niet verheffen. Ook niet boven een onervaren geslacht, dat zulke godslasterlijke dingen zegt. Maar dat hoeft geen reden te zijn om het kwaad door de vingers te zien. Wanneer het kwaad niet wordt gestraft, verwekken we Gods toorn over het hele volk. Allen zijn wij Adams kinderen. In zoverre zijn wij zonen van hetzelfde huis. Sterker nog. We zijn van Nederlandse stam. We zijn niet ongenegen om menigte der zonden te bedekken. Maar dan volgens de weg, die de apostel Jakobus voorschrijft. "Die een zondaar van de dwaling van zijn weg bekeert, zal een ziel van de dood behouden en menigte van zonden bedekken". Die eenheid onder heerschappij van de waarheid zoeken we. Dan zullen we ook als broeders samenwonen.

Lange tijd heeft ons volk geprofiteerd van wat algemeen "welvaart" wordt genoemd. Nauwelijks was het kabinet Marijnen opgetreden, of donkere wolken pakten zich samen. De Troonrede vertoonde een rimpeltje van de komende verwikkelingen. Lange tijd was het vrij rustig in de sfeer van lonen en prijzen. Ondernemers, tuk op winst, konden de verleiding niet weerstaan om lonen uit te keren, die aanmerkelijk uitstaken boven het peil dat men was overeengekomen. De ogen van velen gingen open. Er was meer te verdienen dan de inhoud van het wekelijkse loonzakje. De leiders van de vakverbonden¹⁸ kregen het verwijt te horen, dat ze hun taak slecht verstonden. Ze hadden allang moeten weten dat er meer te halen viel. Aan de horizon vertoonden zich nieuwe organisaties¹⁹, die het wel eens beter zouden doen. Zo barstte de bom. Telkens komen we in de kranten de uitdrukking loonexplosie tegen. Inmiddels zijn ook de prijzen aan het omhoog klauteren. Het is allesbehalve rustig op het front van lonen en prijzen. Men dreigt met nog hogere looneisen, wanneer de prijzen zo blijven oplopen. De vorige minister van Financiën, professor Zijlstra, heeft waarschuwend zijn stem verheven. Ook de huidige bewindsman²⁰ heeft gemaand tot uiterste voorzichtigheid. Inflatie dreigt. We strooien onszelf zo graag zand in de ogen met de wel niet zo plezierige, maar toch wat camouflerende uitdrukking dat alles zo duur wordt. Waarom zeggen we niet dat het geld zo goedkoop wordt?

Eén van de vice-voorzitters van de E.E.G.-commissie, de heer Marjolin, heeft kortelings voor het Europese parlement een somber beeld

opgehangen van de economische vooruitzichten voor het zogenaamde Europa van de Zes. Voor velen in ons land, met name de landbouwen- de stand, is dit geen donderslag bij heldere hemel. Allang hebben ze geworsteld met enorme moeilijkheden: De Staatkundig Gereformeerde Kamerfractie heeft bij herhaling op deze noden gewezen en is voor de boeren in de bres gesprongen. De E.E.G. heeft de landbouw nog niet veel voordelen opgeleverd. Als we in de dagbladen de koppen lezen van de verslagen van marathon-conferenties, dan lezen we niet van behaal- de voordelen. Hoogstens van afwending van dreigende gevaren. Menig- een is van oordeel, dat de boerenstand duchtig moet worden gedund. Velen zijn zó in de moeilijkheden gemanoeuvreed, dat ze blij zijn wan- neer ze voor een afkoopsom hun bedrijf kunnen beëindigen. Wij achten dit een zeer bedenkelijke zaak. Er wordt een stuk volkskracht aangetast. Het is ook de vraag of grotere gerationaliseerde bedrijven met die liefde en toewijding zullen behartigd worden als de kleinere, die plaats moeten maken. Lang genoeg hebben onze afgevaardigden ervoor gewaar- schuwd, dat van hogerhand alles niet moet worden geregeld en bedis- seld. Bovendien is het voor de boeren wel eens zwaar te verwerken, dat eventuele voordelen, bijvoorbeeld door prijsverhogingen, niet altijd hun ten goede komen. De heer Marjolin, zojuist genoemd, spreekt in bo- venbedoelde rede zijn beduchtheid uit voor het gevaar van inflatie. Met name noemt hij ook Nederland, waar een zo plotselinge ommekeer heeft plaats gegrepen op het gebied van de inkomens. Te vrezen is dat de hele loonsverhoging geen of nauwelijks enige vooruitgang zal bren- gen. Als we maar niet van de regen in de drup geraken, dat Nederland in plaats van het befaamde goedkoopte-eiland verandert in een duurte- eiland. De Staatkundig Gereformeerde Partij heeft op het standpunt gestaan, dat de arbeider zijn loon waardig is. Men mag ons niet voor de voeten werpen, dat we al te zeer ijveren voor allerhande loonsverhogin- gen zonder meer, alsof we niet anders waren dan een belangengemeen- schap. Wel is het zo, dat onze afgevaardigden steeds het pleit hebben gevoerd wanneer bepaalde bevolkingsgroepen achterbleven bij andere. Het is rechtvaardigheid, dat de één niet bij de ander wordt achterge- steld. Wanneer we de regel van Gods Woord volgen, dat de arbeider zijn loon waardig is, weten we niets van een reële hoogte van het inkomen. Dit is afhankelijk van tal van factoren. Wel weten we dat het loon, dat verkort wordt, roept, en dat het geschrei van onderbetaalde arbeiders in de oogst komt tot in de oren van de Heere Zebaoth. Hierin

liggen aanwijzingen genoeg, dat christelijk beleid vordert een bezoldiging, die in overeenstemming is met inkomens van anderen en genoegzaam is om in het onderhoud te voorzien van persoon en gezin. Maar verhogingen moeten komen uit-de breedte of uit-de lengte. Ze kunnen zeker niet komen uit verkorting van werktijden en uit versmalling van de productie. Wanneer we tijd hebben van leven, zullen we een volgend jaar ongetwijfeld meer weten. Wij mogen de Heere bidden of Hij genadig en onverdiend verhoeden wil soortgelijke ellende als in de dertiger jaren, die ons nog zo vers in het geheugen liggen. De ouderen in ons midden althans. Zouden er moeilijkheden zich voordoen, dan moge de God aller genade de regering wijsheid verlenen, het volk zelfbeheersing. Ook aan de afgevaardigden onzer partij moge het gegeven zijn te spreken naar Gods wil. Hoeveel egoïsme en eigenbelang komt op de voorgrond, wanneer de economische vragen om oplossing vragen. Hoe gans anders moest het zijn, wanneer we waarlijk als broeders wilden samenwonen en wanneer de één de ander uitnemender achtte dan zichzelf. De mens vertoont het beeld van een grijpende wolf. Hoe jammerlijk wordt het idealisme in vele vormen, dat in de politiek zovele zinnen begoochelt, door de barre praktijk van het leven van alle dag gelogenstraft. Sommigen zijn aan hun idealisme verslaaft als een dronkaard aan de wijn. Als hij geslagen is en gebeukt, zoekt hij toch de drank opnieuw wanneer hij uit de roes ontwaakt. Slechts de gehoorzaamheid aan Gods Woord stelt ons in staat een verantwoorde en nuchtere politiek te voeren. Daarom willen we bij voortduur oproepen tot de Wet en de Getuigenis. Het ware program van beginselen moet zijn het ganse Woord Gods.

De verkiezingen brachten vele verrassingen. Hoewel in oppositie, was de Partij van de Arbeid niet bij machte winst te behalen. Integendeel, een geweldig verlies moest deze partij incasseren. Hoewel het beleid van het kabinet De Quay²¹ werd geroemd, was toch de winst van de partijen, die voor dat bewind verantwoordelijkheid droegen, geenszins geweldig. Over het landbouwbeleid werd een vonnis geveld door de intrede, drie man sterk, van de Boerenpartij.²² Niettemin werd juist de man, die voor het landbouwbeleid in het vorige kabinet in de eerste plaats aansprakelijk was, tot kabinetsformateur²³ aangewezen. In het verleden heeft de Staatkundige Gereformeerde Partij steeds stelling gekozen tegen de humanistische, roomse en oppervlakkig-christelijke

signatuur van vorige ministeries van soortgelijke samenstelling. Derhalve viel het te verwachten, dat de Staatkundig Gereformeerde fractie dit ministerie niet met vol vertrouwen tegemoet trad. Wij zijn dankbaar, dat de verkiezingen nog een kleine winst opleverden voor onze partij. Lang niet zodanig dat een vierde zetel kon worden verkregen. Maar het is een wonder, dat ondanks concurrentie van andere partijen en belangengroepen, ondanks de voortgaande afval en ontkerstening, toch onze partij onverzwakt uit de strijd kwam. We danken de Heere, Die de harten van velen heeft geneigd om aan onze afgevaardigden hun vertrouwen te schenken. We hopen van ganser harte, dat bij een komende verkiezing, bij leven en welzijn, de partij eendrachtig mag optrekken. Verwarring en verwijdering kunnen ons immers geen enkel voordeel brengen. Natuurlijk kunnen er wel eens bezwaren rijzen, maar er zijn uitnemender wegen om tot een oplossing te komen. We herinneren aan de mannen, die in het begin leiding gaven aan de partij. Met name de drie onvergetelijken: Kersten, Zandt en Barth. Hun oogmerk was om diegenen bijeen te brengen, die, wat hun beginsel betreft, mochten worden aangemerkt als zonen van hetzelfde huis. Mensen, die ondanks kerkelijke gescheidenheid toch één zijn in de liefde tot de waarheid en de prediking naar Schrift en belijdenis. Mogen we dat gezamenlijk voor elkander zoeken. Hoe goed, hoe lieflijk is het, dat zonen van hetzelfde huis als broeders samenwonen. Ziende op de zo grote liefde, die God in Christus heeft geopenbaard, ervarende die liefdegeur, zullen we ongetwijfeld tot liefde genoopt worden.

Het verheugde ons, dat onze volijverige en zeer toegewijde fractievoorzitter en partijsecretaris, Ir. van Dis, door Gods goedheid zijn zeventigste verjaardag mocht gedenken. Moge de Heere hem bij voortduur lust en kracht geven tot deze arbeid, die hem lief is. Anders zou hij nooit zoveel krachten en tijd aan de belangen van de Staatkundige Gereformeerde Partij kunnen geven.

Het verdroot ons en u, dat de heer Kodde²⁴ als lid van de Tweede Kamer van de Staten-Generaal moest bedanken. Hoe vaak heeft hij op de bres gestaan in de afgelopen jaren. Hoe menigmaal heeft de Heere Zijn kracht in Kodde's zwakheid willen volbrengen. Naast God bovenal, willen we ook van deze plaats onze vriend en jarenlange strijder dank zeggen voor alles wat hij heeft mogen verrichten. We weten al te goed, dat hij beseft dat hij maar een onnutte dienstknecht was. Gods genade zij met zijn geest nu hij de afbraak van de aardse tabernakel ervaart.

“Heerlijk erf, gij kunt mijn ziel vervoeren”.²⁵ Laten wij hem gedenken in de gebeden en de Heere schenke hem het ene, dat nodig is.

Alle politiek is gericht

Alle politiek dezer dagen is gericht op eenheid. Nog eenmaal willen we met alle nadruk vaststellen, dat de Staatkundig Gereformeerde Partij allerminst een vijand is van eenheid in groter en kleiner verband. We willen en mogen daar ons niet tegen verzetten. Maar deze eenheid moet een waarachtige zijn. Wij achten geen betrouwbare en zegenrijke eenheid bereikbaar, tenzij langs de weg van bekering en wedergeboorte, langs de weg van gehoorzaamheid aan Gods geboden en beloften. Eenheid in waarheid is eenheid in de Waarheid en de Liefde. De broederlijke liefde blijve en verschijne. God geve uit vrije genade, dat we eenmaal als zonen des Allerhoogsten en als broeders samenwonen in de allergezegendste staat. Dan is al wat ten dele is, ook onze gebrekkige gereformeerde staatkunde, teniet gedaan. De verwachting van Zijn vrede-rijk is de beste waarborg en de uitnemendste kracht van ons optreden in deze wereld.

*Ai zie, hoe goed, hoe lieflijk is 't, dat zonen
Van 't zelfde huis, als broeders samenwonen,
Daar 't liefdevuur niet wordt verdoofd.*